

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดการบริหารจัดการระบบคุณภาพการศึกษา

- 1.1.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
- 1.1.2 แนวคิดการบริหารระบบคุณภาพการศึกษา
- 1.1.3 กระบวนการบริหารระบบคุณภาพโรงเรียน
- 1.1.4 แนวคิดเชิงระบบของโรงเรียน

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

- 1.2.1 ด้านผู้บริหาร
- 1.2.2 ด้านครูผู้สอน
- 1.2.3 ด้านการวางแผน
- 1.2.4 ด้านการมีส่วนร่วม

1.3 การจัดการคุณภาพการศึกษา

- 1.3.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
- 1.3.2 หลักการจัดการคุณภาพการศึกษา

1.4 แนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพ

- 1.4.1 งานวิชาการ
- 1.4.2 งานกิจการนักเรียน
- 1.4.3 งานด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ
- 1.4.4 งานด้านบุคลากร
- 1.4.5 งานด้านอาคารสถานที่
- 1.4.6 งานด้านสัมพันธ์กับชุมชน

1.5 แนวทางการดำเนินงานด้านคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา

- 1.5.1 มาตรฐานด้านปัจจัย
- 1.5.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ
- 1.5.3 มาตรฐานด้านผลผลิต

1.6 แนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พุทธศักราช 2545 – 2559

- 1.6.1 นโยบายด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 1.6.2 นโยบายด้านหลักสูตร
- 1.6.3 นโยบายด้านกระบวนการเรียนรู้
- 1.6.4 นโยบายด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
- 1.6.5 นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 1.6.6 นโยบายด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 1.6.7 นโยบายด้านการส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน

1.7 ทฤษฎีและแนวคิด

- 1.7.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.7.2 ทฤษฎีและแนวคิดการสร้างหลักสูตร
- 1.7.3 การพัฒนาหลักสูตร
- 1.7.4 แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 1.7.5 แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

1.8 บทบาทหน้าที่ของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช 2542

1.9 ปัจจัยเกี่ยวกับตัวครูผู้สอน

- 1.9.1 การบำรุงรักษา หรือเสริมสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน
- 1.9.2 ลักษณะของการจูงใจ
- 1.9.3 ประโยชน์ของการจูงใจ

1.10 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

1.11 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดการบริหารจัดการระบบคุณภาพการศึกษา

1.1.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา

การศึกษาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยสามารถปรับตนให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม และเป็นสุขดำรงชีวิตในสังคมบนพื้นฐานของความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่มวลมนุษย โดยร่วมกัน ป้องกันแก้ไขหรือร่วมกันรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลกับการดำรงชีวิต การพัฒนาคนให้มีคุณภาพต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของการศึกษาโดยประเมินได้จาก คุณลักษณะของผู้เรียนของผู้เป็นแรงงานหรือของพลเมืองในประเทศ คุณภาพการศึกษาสัมพันธ์ กับปัจจัยและกระบวนการบริหารการจัดการ สังคมต้องการให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคน ซึ่งจะนำประเทศสู่ความเจริญยิ่งขึ้น สำหรับความหมายของคุณภาพการศึกษามีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สงบ ลักษณะ (2544 : 24) ได้กล่าวถึงคุณภาพการศึกษา ว่าเป็น ลักษณะที่พึงปรารถนาขององค์ประกอบต่างๆ ของการจัดการศึกษา ได้แก่ คุณภาพของปัจจัย หมายถึงสภาพความพร้อมสมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านอาคารสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ หนังสือ สื่อการเรียน ครู ผู้บริหาร นักเรียน เป็นต้น คุณภาพของกระบวนการ หมายถึง ลักษณะประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานต่างๆ เช่น การบริหารจัดการ การจัด กิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยีการฝึกปฏิบัติงาน การวัดและ การประเมินผลการสนับสนุนจากชุมชนหรือองค์กรอื่นๆ และคุณภาพของการผลิต หมายถึง คุณสมบัติของผู้เรียนซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ความสามารถทักษะ เจตคติใน ด้านต่างๆ รวมถึงคุณธรรม จริยธรรม และสุขภาพอนามัยตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตร

สมศักดิ์ ตลประสิทธิ์ (2542 : 8) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตรงตามความมุ่งหมายของผู้ให้บริการ ตรงตาม มาตรฐานการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ

วัลลภ ไม้จำปา (2546 : 14) กล่าวถึงคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่างๆ ครบถ้วนตามความหวังของหลักสูตร

แดทเลีย ศรีแปลก (2544 : 9) ได้ให้ความหมาย คุณภาพการศึกษา หมายถึง ผลการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เอื้อให้เกิดระบบกลไก การดำเนินงานเพื่อให้ ได้ผลผลิตตามภารกิจของสถานศึกษา มีคุณภาพตามระดับมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งรวมถึง การจัดสภาพแวดล้อม การบริหารกลุ่มบุคคลและการจัดการด้านงบประมาณด้วย

โดยสรุป คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน รวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ของคุณภาพด้านปัจจัยภายใน อันได้แก่ คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน คุณภาพของครู คุณภาพด้านอาคาร สถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมกับองค์ประกอบปัจจัยภายนอกด้วย ได้แก่ สภาพสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีส่วนเป็นตัวควบคุมหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ประกอบด้วยคุณภาพด้านกระบวนการ ได้แก่ คุณภาพการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมคุณภาพการบริหาร การวัดและประเมินผล และคุณภาพด้านผลผลิต ได้แก่ คุณภาพผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านจิตใจซึ่งแปลผลได้โดยการแสดงความรู้ ความสามารถ การมีทักษะในการทำงาน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองในที่สุด

1.1.2 แนวคิดการบริหารระบบคุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษา ไม่ว่าในระบบใหญ่ของประเทศ (ระดับมหภาค) หรือในระบบย่อยลงมา (ระดับจุลภาค) คุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นหรือมีขึ้นได้ต้องอาศัย การบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปสู่ผลผลิตหรือผลงานที่ตรงตามข้อกำหนด ความต้องการหรือ ความพึงพอใจความประทับใจ ความมั่นใจของผู้รับบริการทางการศึกษา เช่น การจัดการศึกษา ระดับโรงเรียนย่อมมีจุดหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ครบถ้วน ตามความ คาดหวังของหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคม

การดำเนินการหรือการจัดการเพื่อให้ได้ผลดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่อง ของการบริหารระบบการทำงานเกี่ยวข้องกับการนำปัจจัยป้อน ผ่านกระบวนการ แล้วได้ผลผลิต ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกจึงเรียกได้ว่าการบริหารระบบคุณภาพ

การบริหารระบบคุณภาพขององค์กรทางการศึกษาได้รับการปรับปรุง ให้ทันสมัยเสมอมาโดยอาศัยแนวคิดและหลักการของการพัฒนาองค์กร (Organization Development หรือ OD) โดยทั่วไปมักใช้แนวคิดที่สำคัญๆ ดังนี้

1.1.2.1 แนวคิดการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) เป็นแนวคิดการบริหารที่เน้นขั้นตอนการทำงาน 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2546 : 386)

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan – P)

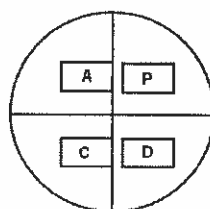
ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do – D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check – C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action – A)

ซึ่งทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ ต้องปฏิบัติต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุดเหมือนวงจรที่มี

ลักษณะ ดังนี้

P = Planning

D = Doing

C = Checking

A = Action

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2546 : 386

P = กำหนดแผน

A = หากบรรลุแผนให้รักษามาตรฐานไว้

D = ทำตามแผนที่กำหนด

P = วางแผนใหม่ ตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้น

C = ตรวจสอบผลกับแผน

D = ทำตามแผนที่กำหนด

A = หากไม่บรรลุแผนให้หาสาเหตุ

C = ตรวจสอบผลกับแผน

และวางแผนแก้ไขใหม่

A = หากไม่บรรลุแผนให้วางแผนแก้ไขใหม่

1.1.2.2 แนวคิดการบริหารทั่วองค์กร (Total, Quality Management หรือ TQM)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 397)

กล่าวถึงการจัดคุณภาพโดยรวมหรือ TQM ว่าหมายถึงวัฒนธรรมขององค์กรที่สมาชิกทุกคนต่างให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรที่สมาชิกทุกคนต่างให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งตอบสนองความต้องการและสร้างความพอใจให้แก่ผู้รับบริการ

วิฑูรย์ สิมะโชติ (2542) กล่าวว่าแนวคิดการบริหารทั่วองค์กร (Total Quality Management หรือ TQM) เน้นการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานขององค์กรทั้งขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์ การนำแผนสู่การปฏิบัติการสร้างความเข้าใจ การจัดการ การขัดแย้ง การเลือกแผนงานโครงการ ฯลฯ การประเมินผล และการกำหนดมาตรฐานผลงาน การบริหารตามแนวคิดนี้จะทำได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อสัมพันธภาพของการบริหารมีลักษณะเปิดเผยและกว้างขวาง

การบริหารระบบคุณภาพตามแนวคิดทั้งสองแนวข้างต้น มีหลักการร่วมกันในส่วนที่เห็นได้ชัดเจน คือการทำงานที่เป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจนมีการดำเนินการหรือปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบประเมินผล และมีการปรับปรุงแก้ไข เป็นวงจรต่อเนื่องเพื่อบรรลุผลสำเร็จที่คาดหวัง และเพื่อแสวงหาสภาพที่ดีกว่าการวางระบบที่แม่นยำบูรณาการตามบริบทของแต่ละองค์กรจึงแตกต่างกันตามเป้าหมายสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้ ซึ่งสถานศึกษามีความเหมาะสมที่จะนำวงจรเดิมมึงมาใช้เนื่องจากสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อน

1.1.3 กระบวนการบริหารระบบคุณภาพโรงเรียน

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สามารถอาศัยแนวคิดการบริหารและผสมผสานเลือกสรรกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติความเหมาะสมกับโรงเรียน ตลอดจนสภาพและความต้องการของสังคม การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการบริหารคุณภาพโรงเรียนแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน
- ขั้นที่ 2 การจัดองค์กรบริหารคุณภาพ
- ขั้นที่ 3 การจัดทำแผนและโครงการพัฒนา
- ขั้นที่ 4 การดำเนินการตามแผน
- ขั้นที่ 5 การนิเทศติดตามผล
- ขั้นที่ 6 การประเมินผลและรายงาน
- ขั้นที่ 7 การปรับปรุงและพัฒนางาน

การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีจุดเด่น จุดด้อยและความสำเร็จที่แตกต่างกัน เพราะโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินการและศักยภาพที่แตกต่างกันภายใต้หลักประกันความสำเร็จที่จะพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานคุณภาพที่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรับรู้และยอมรับร่วมกัน การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพจึงจำเป็นต้องกำหนดองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรมสามารถตรวจสอบได้ โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกัน ดังในแผนภูมิ 1

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบและขั้นตอนการบริหารระบบคุณภาพ
ที่มา : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539

จากภาพประกอบ 1 การบริหารระบบคุณภาพโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและนโยบาย

1. การกำหนดเป้าหมายพัฒนาโรงเรียน

การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของหน่วยงาน จะกำหนดหลังจากที่ได้มีการศึกษาแนวโน้มการพัฒนา ศึกษาความต้องการของชุมชน ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาด้วยศักยภาพของโรงเรียนหรือหลังจากที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ และภาระหน้าที่ของโรงเรียนแล้วเป้าหมายที่ดีจะต้องเป็นเป้าหมายที่ท้าทายหรือเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นและสามารถดำเนินการให้บรรลุได้ การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาเป็นการศึกษาสภาพที่จะเป็นไปหรือที่จะเกิดขึ้นในชุมชนหรือในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวัฒนธรรม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมประชากรอื่นๆ ว่าจะมีสภาพเป็นอย่างไรในอนาคต กระทำได้โดยศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ของชุมชนแต่ละด้านแสดงให้เห็นโอกาส ข้อจำกัด แล้วสรุปเป็นแนวโน้มการพัฒนาของชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ส่วนการศึกษาความต้องการของชุมชน เป็นการศึกษาความต้องการของประชาชน ผู้ปกครอง นักเรียนทั้งบุคลากรในโรงเรียน สามารถดำเนินการได้หลายวิธี ทั้งการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต รวมทั้งการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ความต้องการของชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน

2. การกำหนดนโยบายการพัฒนาโรงเรียน

นโยบาย เป็นสิ่งที่กำหนดไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางเป็นกรอบการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนาด้านนั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสื่อเจตจำนงในการบริหารงานของฝ่ายบริหาร และเป็นกรอบทิศทางที่ผู้เกี่ยวข้องระดับปฏิบัติจะนำไปใช้ในการกำหนดแผนงาน/โครงการและรายละเอียดการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบ

การกำหนดนโยบายกำหนดได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การกำหนดเป็นแนวทางกว้างๆ (Blessive) และการกำหนดแบบจำเพาะเจาะจง (Indicative) การกำหนดแบบกว้างจะระบุทิศทางหรือแนวทางการดำเนินงานนั้นๆ ในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติเลือกทางเลือกได้มากกว่า 1 ทางเลือก แต่ยังคงแสดงจุดเน้น และแนวทางการดำเนินงาน เช่น เร่งรัดพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนทุกด้านให้เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือสนับสนุนให้เพิ่มกิจกรรมด้านการเสริมทักษะกระบวนการในการดำเนินชีวิตส่วนการกำหนดนโยบายแบบเจาะจง มีข้อความชี้แนวทางการชัดเจนแน่นอน และเจาะจงโดยให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ระบุไว้ ซึ่งบอกให้ทราบว่าต้องการให้ทำสิ่งใด เน้นสิ่งใด ส่งเสริมเรื่องใด และบางกรณีอาจจะเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมไว้ด้วย เช่น เร่งรัดครูผู้สอนให้ติดตามผลการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เร่งปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการสอนซ่อมเสริม เร่งรัดให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมระหว่างภาคเรียนครบถ้วนตามกำหนดให้มีการจัดสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่ผ่านจุดประสงค์ครบถ้วนทุกคนก่อนสอบปลายภาคเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์กรบริหารคุณภาพในโรงเรียน

การจัดองค์กรบริหารคุณภาพในโรงเรียน เป็นการจัดโครงสร้างบริหารงานของโรงเรียนให้เอื้อต่อการบริหารคุณภาพ และให้สามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายคุณภาพตามที่กำหนด การจัดองค์กรบริหารคุณภาพเป็นภารกิจของโรงเรียนที่จะต้องกำหนดโครงสร้างของโรงเรียนให้ชัดเจนเหมาะสม

1. วิธีการในการจัดองค์กรบริหารคุณภาพ สามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะ คือ

1.1 จัดองค์กรหรือโครงสร้างการบริหารใหม่ทั้งหมด โดยยึดภาระงานใหม่เป็นหลัก (Restructured) วิธีการนี้สามารถกระทำได้ หากโรงเรียนและบุคลากรไม่ยึดติดกับโครงสร้างเดิมและมีความจำเป็นต้องปรับจริง

1.2 เพิ่มหน่วยงานย่อยในโครงสร้าง โดยไม่กระทบกระเทือนโครงสร้างเดิม หน่วยงานย่อยที่เพิ่มขึ้นจะรับผิดชอบปฏิบัติงานเฉพาะที่เพิ่มต้องชัดเจน

1.3 การเพิ่มภาระงานในหน่วยงานย่อยตามโครงสร้างเดิมเป็นการเพิ่มงานใหม่ในโครงสร้างเดิม วิธีการนี้ทำได้ง่ายแต่ภาระงานที่เพิ่มต้องชัดเจน

2. ขั้นตอนในการจัดองค์กรบริหารคุณภาพ ดำเนินการกำหนดองค์กรโดยให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วมตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์กำหนดภาระงานของหน่วยงานให้ชัดเจน ซึ่งอาจดำเนินการต่อเนื่องจากการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

2.2 กำหนดโครงสร้างการบริหาร โดยกำหนดฝ่าย หมวด และงานตามภารกิจหรือกำหนดหน่วยงานเสริมตามวิธีที่ 2 หรือเพิ่มภาระงานตามวิธีที่ 3

2.3 วิเคราะห์งานทั้งด้านปริมาณ และความยุ่งยากซับซ้อนของงาน กำหนดเวลาในการปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จ

2.4 กำหนดโครงสร้างอัตรากำลังในแต่ละงาน หมวด หรือฝ่ายตามโครงสร้าง

2.5 สรรหาและแต่งตั้งบุคลากรที่มีความเหมาะสม เพื่อปฏิบัติงานตามโครงสร้าง (Staffing) อย่างชัดเจน

2.6 กำหนดกลไกการบริหารตามโครงสร้างให้เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ระบบงาน สายการบังคับบัญชา สายการรายงาน ฯลฯ

3. ข้อเสนอแนะในการจัดองค์กรบริหาร

3.1 การกำหนดองค์กรบริหารคุณภาพควรให้บุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อยุตินำไปสู่การปฏิบัติที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

3.2 การจัดอัตรากำลังในแต่ละงาน ควรได้สรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไปทำหน้าที่หัวหน้าหรือหัวหน้าฝ่าย แล้วให้หัวหน้างานหรือหัวหน้าฝ่ายที่ได้รับการแต่งตั้งเลือกทีมงานด้วยตนเองจะช่วยให้การทำงานเป็นทีมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 การกำหนดโครงสร้างหน่วยงาน เป็นการกำหนดขนาดขององค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโรงเรียนว่าจะต้องมีหน่วยงานที่มีโครงสร้างหลัก และหน่วยงานย่อยของโรงเรียนที่ประกอบด้วยงานบริหารทั่วไป งานวิชาการ งานปกครองนักเรียน งานธุรการ และการเงิน งานกิจการนักเรียน และงานความสัมพันธ์กับชุมชน

3.4 การจัดองค์กรของโรงเรียน จะต้องคำนึงถึงความพร้อมของทรัพยากรทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล คำนึงถึงจุดเด่นและข้อจำกัดของโรงเรียนตามสภาพที่เป็นจริง การจัดองค์กรของโรงเรียนจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน แต่อาจคล้ายกันได้

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนและโครงการพัฒนา

โรงเรียนจะต้องนำเป้าหมายและนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมโดยการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน (School Improvement Plan) แผนปฏิบัติการประจำปี (Operation Plan) และโครงการพัฒนา ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันตลอดแนว

1. แผนพัฒนาโรงเรียน

เป็นแผนพัฒนาระยะกลาง (3 - 5 ปี) เหมาะสำหรับการวางแผนกลยุทธ์ศาสตร์หรือแผนปรับปรุงโรงเรียนเพราะมีช่วงเวลาเหมาะสม ที่จะทำให้งานเสร็จสมบูรณ์ได้ทุกเป้าหมายแผนพัฒนาโรงเรียนจะเป็นกรอบการดำเนินงานให้งานบรรลุเป้าหมายและเป็นกรอบนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และโครงการพัฒนาต่อไป

2. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

แผนปฏิบัติการประจำปีเป็นแผนที่แตกย่อยจากแผนพัฒนาให้มีความละเอียดเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ แผนปฏิบัติการจะมีรายละเอียดทั้งแผนงาน แผนเงิน แผนคน และแผนเวลา มีความชัดเจนเพียงพอให้สามารถทราบได้ว่า จะทำอะไร จะทำเมื่อใด จะทำอย่างไร ใครเป็นคนทำ และมีค่าใช้จ่ายเท่าใด นอกจากเท่าใด นอกจากนั้น หากได้กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานและแผนกำลัง การดำเนินงานไว้ในแผนปฏิบัติการด้วย แผนนั้นก็ยิ่งจะมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

3. การจัดทำโครงการ

โครงการเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่กำหนดการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาภายในเงื่อนไขเวลาที่กำหนดแน่นอนปกติโครงการหนึ่งๆ จะกำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาหนึ่งเพียงปัญหาหนึ่ง ปัญหาแผนงาน โครงการและกิจกรรม จึงกำหนดสัมพันธ์กัน

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินงานตามแผน

การดำเนินงานตามแผนเป็นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติในขั้นนี้โรงเรียนควรดำเนินกิจกรรมสำคัญ 5 กิจกรรม คือ 1) สัมมนาเตรียมการเป็นการประชุมครู - อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแผนระดมความคิดการนำแผนสู่การปฏิบัติ และเตรียมความพร้อมในการดำเนินการ 2) จัดทีมงาน ตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มบุคคลที่ร่วมปฏิบัติ นิยมจัดแบบ Matrix จะช่วยให้สามารถระดมผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีความสามารถจากหลายฝ่ายมาช่วยดำเนินงาน การจัดทำแบบ Matrix นอกจากจะสามารถระดมผู้มีความสามารถจากทุกฝ่ายแล้ว ยังเป็นการประสานการดำเนินงานระหว่างฝ่ายและหมวดต่างๆ ในโรงเรียนด้วย 3) พัฒนาขีดความสามารถของทีมงาน ทั้งการเตรียมความพร้อมก่อนปฏิบัติ และการพัฒนาขีดความสามารถระหว่างการปฏิบัติให้ทีมงานเข้าใจงานตลอดแนวตระหนักในความรับผิดชอบขอบเขตความยืดหยุ่นของงาน และพัฒนาทักษะด้วยการทำงาน และ 4) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน จัดทำในลักษณะ Work Instruction และองค์ประกอบอื่นที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติใช้เป็นคู่มือการปฏิบัติ และ 5) อำนวยความสะดวกสนับสนุนปัจจัยเสริมแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ สร้างขวัญและแรงจูงใจ และแก้ข้อขัดข้องจากการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 5 การนิเทศและติดตามผล

การนิเทศและติดตามผล เป็นส่วนหนึ่งของการกำกับงาน (Monitoring) และเป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบงาน (Check) ของระบบคุณภาพ การกำกับงานเป็นการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานตามแผนงาน / โครงการ เพื่อปรับแก้วิธีการปฏิบัติให้ได้ผลงานเป็นไปตามแผนมากที่สุด การนิเทศและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนจัดเป็นการประเมินภายใน (Internal Control) มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1) กำหนดมาตรฐานงาน (Work Standard) 2) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการนิเทศ 3) กำหนดวิธีการและเครื่องมือ 4) ดำเนินการนิเทศตามแผน และ 5) ประมวลผลปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลและรายงาน

การประเมินผลงานเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของงานหรือโครงการตลอดจนพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนมากน้อยเพียงใด การประเมินผลงานเป็นขั้นตอนสำคัญในวงจรการบริหารงานและวงจรพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลจากการประเมินจะนำไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารงาน ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งการยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนโครงการและการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 7 การปรับปรุงงาน

การปรับปรุงงานเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งของขั้นตอนบริหารระบบคุณภาพ เพราะเป็นขั้นตอนที่จะทำให้การดำเนินงานได้มาตรฐาน หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การปรับปรุงงานมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ 1) เพื่อรักษาเป้าหมายและคุณภาพของงานให้มีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ 2) เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และปรับปรุงการดำเนินงานที่เพียงพอให้ได้ผลตามเป้าหมาย และ 3) เพื่อพัฒนามาตรฐานหรือเป้าหมายของการดำเนินงานให้สูงขึ้น

จากกระบวนการบริหารระบบคุณภาพโรงเรียนทั้ง 7 ขั้นตอน โรงเรียนสามารถบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบท โครงสร้างของโรงเรียนที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน กระบวนการสำคัญคือบุคลากรในองค์กร จะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอาจบูรณาการเป็นขั้นตอนที่สะดวกต่อการปฏิบัติได้ เช่น การบูรณาการขั้นที่ 1 และ 2 หรือขั้นที่ 3 และ 4 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม อาจใช้แนวคิดการพัฒนากระบวนการคุณภาพมาใช้ร่วมด้วยก็ได้เช่นกัน

1.1.4 แนวคิดเชิงระบบของโรงเรียน

การพัฒนาระบบหรือกลไกการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีหลักคิด 3 ประการคือ การคิดเชิงระบบ (System Thinking) การคิดเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Thinking) และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning)

ดังนั้น การพัฒนาโรงเรียนเชิงระบบคือการจัดหน่วยงานโครงการต่างๆ ที่โรงเรียนดำเนินการให้เป็นระบบ โดยระบบสามารถสนองกลุ่มของมาตรฐานขององค์กร หรือต้นสังกัด การดำเนินการควรได้วิเคราะห์ให้เหมาะสมถูกต้องของมาตรฐานของข้อกำหนดเชิงระบบ เพื่อเป็นการยืนยันเป้าหมายของการพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2548) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ระบบ” คือ Input, Output และ Context ซึ่งมัดใช้วางระบบขององค์กร แต่ระบบยังหมายถึงระบบงาน (function) ต่างๆ ในองค์กรที่มี 3 องค์ประกอบ คือ มีปัจจัยนำเข้า (Input) มีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้า (Transformation) และผลผลิต (Output) แนวคิดเชิงระบบมีหลักการที่สำคัญดังนี้ 1) หนึ่งองค์กรประกอบด้วยหลายระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อเป้าหมายขององค์กร 2) ระบบที่ดีคือระบบคุณภาพโดยแต่ละระบบจะมีกระบวนการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยชุดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ระบบคุณภาพช่วยวางระบบให้ดำเนินการอย่างมีคุณภาพสม่ำเสมอ เมื่อทำครบวงจร คือ ทำตามระบบ ประเมินระบบและปรับปรุงระบบก็จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 3) ข้อมูลย้อนกลับของระบบนำไปสู่การปรับปรุงบนข้อเท็จจริง

ระบบที่ดีจะมีข้อมูลและสารสนเทศ ซึ่งให้ข้อมูลป้อนกลับที่นำไปสู่การปรับปรุงระบบความคิดเชิงระบบข้างต้น นำไปสู่งานวิจัยพัฒนาของสถาบันฯ ผลการดำเนินงาน พบว่า งานทั้งหลายในโรงเรียนสามารถจัดกลุ่มเป็นระบบย่อยๆ ได้ 10 ระบบ คือ 1) ระบบเรียนรู้ หรือระบบการเรียนการสอนให้เด็กมีความรู้ เจตคติ และทักษะใน 8 กลุ่มสาระ แต่ระบบนี้ระบบเดียวไม่เพียงพอที่ทำให้มีคุณภาพตาม 12 มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ต้องอาศัยอีก 2 ระบบสำคัญที่ตอบสนองความแตกต่างของเด็กแต่ละคนที่มีความประพฤติและมีรากฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน 2) ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่จะทำใหู้จักเด็กเป็นรายบุคคล และให้การช่วยเหลือ พัฒนาเด็กไปตามความต้องการของเด็กแต่ละบุคคลโดยครูที่ปรึกษา ถ้ามีปัญหาจะส่งต่อครูปกครอง ครูแนะแนว ถือว่าเป็นระบบใหญ่ที่สำคัญและถือว่าเป็นระบบหลักระบบที่สอง และ 3) ระบบกิจกรรมนักเรียน เป็นระบบที่ตอบสนองต่อพหุปัญญา (Multiple intelligence) คือ เด็กแต่ละคนมีความสามารถที่หลากหลาย ย่อมไม่สามารถที่จะตอบสนองได้โดยการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระเท่านั้น เพราะฉะนั้นระบบกิจกรรมนักเรียนจะตอบสนอง

ให้นักเรียนพัฒนาหุปัญญาได้ไปตามความสนใจของแต่ละคน รวมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย ส่วนระบบที่สนับสนุนนั้นจะเห็นได้ว่า แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วยคณาจารย์ และยุทธศาสตร์องค์กร โรงเรียนหลายโรงเรียนที่ทำการโครงการแล้วอาจไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เริ่มต้นอาจเกิดปัญหาคือ การนำของผู้บริหารและผู้บริหารโรงเรียน ยุทธศาสตร์โรงเรียนมีความมั่นคงเพียงพอ จะทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาคุณภาพได้ ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการซึ่งเป็น 4 ระบบย่อย 1) ระบบบริหารทั่วไป คือ ดูแลเรื่องเงิน คน ของ สถานที่ และสื่อ 2) ระบบการดูแลคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพการศึกษาเป็นการผลิตสิ่งสำคัญ คือ สร้างมนุษย์ให้เขาเป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคม เรื่องนี้ต้องมีระบบในการให้ผู้บริหาร และผู้ที่จัดการเรียนการสอนมีคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพให้เต็มที่ เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นๆ เช่น แพทย์ เป็นต้น 3) มีระบบการพัฒนาบุคลากร เนื่องจากโรงเรียนที่อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ และ 4) ระบบชุมชนสัมพันธ์ที่จะให้โรงเรียนสามารถดึงความร่วมมือผู้ปกครองชุมชนตลอดจนศิษย์เก่าได้ และ ส่วนที่ 3 ระบบสารสนเทศ เป็นระบบที่เชื่อมโยงทุกระบบเข้าด้วยกันว่าเราจะอยู่ตรงไหนของการพัฒนา ปัญหาคืออะไร แล้วจะพัฒนาอะไรต่อไป โรงเรียนจะมีระบบสารสนเทศที่ดีจะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก และความร่วมมือในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า แนวคิดเชิงระบบในที่นี้หมายความว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพจะต้องดี ทุกระบบ เพื่อรองรับการประเมินจึงเป็น All all nine กล่าวคือ โรงเรียนต้องมีระบบคุณภาพที่ดีทุกระบบไม่ยกเว้น เพราะแนวคิดเชิงระบบนั้น ถ้าระบบใดระบบหนึ่งมีปัญหาอาจจะส่งผลให้ระบบและคุณภาพของโรงเรียนนั้นเกิดปัญหาได้ ความฉลาดของผู้บริหารคือการพิจารณาเลือกบูรณาการให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการใช้ความร่วมมือขององค์กรเป็นตัวกำหนด

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

จากการประมวลแนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษาต่างๆ จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยที่นักวิชาการ นักการศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันเป็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษามี 4 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน การวางแผน และการมีส่วนร่วม เพราะสามารถไปใช้กำหนดนโยบายในการวางแผนส่งเสริมคุณภาพด้านผู้เรียนต่อไป

1.2.1 ด้านผู้บริหาร

ได้แก่ คุณลักษณะความรับผิดชอบ ความมีวิสัยทัศน์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีความขยันหมั่นเพียร การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความกระตือรือร้น การมีความเมตตากรุณา ความเป็นผู้ใฝ่รู้ และความเป็นนักประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 27) เป็นหน่วยงานที่พัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดลักษณะของผู้บริหารที่มีมาตรฐานในด้านคุณธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี ไว้ดังนี้ 1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้สุจริตคน ให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2) ผู้บริหารมีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์ 3) ผู้บริหารมีการครองคนที่ดี ไม่มีหนี้สินส่วนตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข สิ่งเสพติด

สมชาย เทพแสง (2544 : 60 - 62) ได้กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของงานทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้บริหาร จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลิกภาพซึ่งมีคุณลักษณะบุคลิกภาพของผู้บริหารดังนี้ 1) เป็นบุคคลที่ไม่อยู่เฉยและมีจินตนาการอยู่ตลอดเวลา 2) ยึดมั่นในกฎกติกาการยาตรา 3) เป็นผู้ที่ชอบหาความรู้ 4) จะยึดธรรมเป็นหลักในการบริหารงาน ให้โอกาสและให้อภัยผู้ร่วมงานอยู่เสมอ 5) เป็นนักประชาสัมพันธ์ คือมีลักษณะพูดเก่ง เขียนเก่ง มีจิตวิทยาสูง 6) เป็นนักประชาสัมพันธ์ คือให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 68-72) กล่าวถึง ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขด้านการประเมินที่มีส่วนให้ไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดทำให้ประสบความสำเร็จผู้บริหารที่มีความสนับสนุนบุคลากรในการประเมินให้กำลังใจ ติดตามถามข่าว คราวทำให้บุคลากรรู้สึกภูมิใจและมีกำลังใจในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานผู้บริหารควรเข้าใจกระบวนการทำงาน การกระจายงานให้บุคลากรทำงานอย่างทั่วถึงและเป็นที่ปรึกษาสามารถให้คำแนะนำได้เพื่อให้บุคลากรมีความมั่นใจในการทำงาน 2) การเตรียมความพร้อมให้บุคลากร การสร้างความตระหนัก และการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพและการประเมินตนเองเป็นปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินงานประสบความสำเร็จอย่างดียิ่งการเตรียมความพร้อมอาจทำได้โดยการจัดประชุมสัมมนา การฝึกอบรม โดยเชิญวิทยากรจากภายนอก หรือผู้บริหารตลอดจนกลุ่มบุคลากรที่เป็นแกนนำของสถานศึกษา 3) การทำงานเป็นทีมการประกันคุณภาพและการประเมินตนเองเป็นงานของบุคลากรในสถานศึกษาต้องช่วยกันทำความร่วมมือของบุคลากรฝ่ายต่างๆ ความเข้าใจมุ่งมั่นในการทำงานจะช่วยให้งานประสบความสำเร็จด้วยดี 4) การนิเทศและกำกับติดตามการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาที่มีระบบการติดตามที่ชัดเจน มีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และมีรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การจัดประชุมรายงานความก้าวหน้าการทำงานเป็นลายลักษณ์อักษรตลอดจนการติดตามอย่างไม่เป็นทางการจะช่วยให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และ 5) การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจะช่วยให้การทำงานง่ายขึ้น การใช้ข้อมูลที่มีอยู่

ทำให้ไม่ต้องสร้างเครื่องมือใหม่ สามารถนำมาใช้ได้ทันทีทำให้ประหยัดเวลาในการเก็บข้อมูลบางส่วนและบางแห่งยังไม่ได้จัดทำเป็นข้อมูลพื้นฐานแทนการเก็บข้อมูลใหม่

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนเกิดความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย คุณลักษณะของผู้บริหารที่มีความสอดคล้องกัน มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการด้านคุณภาพการศึกษา ได้แก่คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความกระตือรือร้น ความเมตตากรุณา เป็นผู้ใฝ่รู้ และเป็นนักประชาธิปไตย ความเป็นผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถมีความสนใจในการประกันคุณภาพการศึกษา ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีคุณธรรม

1.2.2 ด้านครูผู้สอน ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการเรียนการสอนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจความรับผิดชอบความสนใจในการจัดการเรียนการสอนความมีมนุษยสัมพันธ์ ความทุ่มเท เสียสละ ความมีเหตุผล การมีคุณธรรม ความมีระเบียบ การมีความรู้ความเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษา และภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ธีรยุทธ พึ่งเทียน (2544 : 20) กล่าวถึง ครูยุคใหม่ไว้ว่านอกจากจะเป็นคนดีแล้วความเก่ง ความมีศักยภาพมีความรู้ความสามารถในเชิงวิชาชีพและทักษะชีวิตในยุคใหม่อย่างเพียงพอ ได้แก่ 1) มีทักษะในการแสวงหาความรู้และมีทักษะในการเลือกสรรหาความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง 2) มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ฉลาดคิดอย่างแยบคาย คือการคิดที่ถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบคิดอย่างมีเหตุผล และคิดเร้ากุศล (คิดทางบวก) เป็นต้น 3) มีทักษะในการวางแผนและการจัดการเรียนการสอนด้วยความเข้าใจผู้เรียนให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ตระหนักเชื่อว่าผู้เรียนพัฒนาด้วยการเรียนรู้จากกระบวนการศึกษาที่ผู้เรียนเรียนรู้ และปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ได้ความรู้และประสบการณ์ที่เป็นองค์ประกอบรวมเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างสมดุล โดยใช้เทคนิควิธีการหลากหลายรอบคอบและสอดคล้องเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน และ 4) มีทักษะในการเรียนรู้ที่สอนเป็นอย่างดี และสามารถเชื่อมโยงกับความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดแนะนำผู้เรียนได้ถูกต้อง

สิริกร มณีรินทร์ (2547 : 39) กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรูปธรรมอยู่ที่ครูและกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น ครูต้องมีเมตตาต่อศิษย์ ครูต้องรู้จักเด็กเป็นรายบุคคลครูต้องเตรียมการสอน ครูต้องทำงานเป็นทีม และครูต้องตั้งใจทุ่มเทการเรียนการสอน

สงบ ลักษณะ (2544 : 1) กล่าวว่า คุณภาพของผู้เรียนจะเป็นคนเก่ง คนดี คนมีความสุข ต้องอาศัยปัจจัยร่วมกันหลายอย่างเช่น ได้ผู้บริหารที่เป็นผู้นำ ทุ่มเทกลไกการบริหารที่มุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ผู้เรียน มีครูมืออาชีพที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่แท้จริง รักเมตตาผู้เรียนถือว่างานสอนเป็นงานที่สำคัญที่สุดตั้งใจคิดค้น แสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่ดี ช่วยเหลือให้ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพตามแนวทางยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูผู้สอนในด้านต่างๆ เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนเกิดความสำเร็จมีคุณภาพมาตรฐาน คุณลักษณะของครูผู้สอนที่ความสอดคล้องกันจะส่งผลต่อการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความทุ่มเทเสียสละ ความสนใจในการจัดการเรียนการสอน ความเมตตากรุณา ความมีเหตุมีผล ความมีระเบียบวินัย และความรู้ความเข้าใจในสภาวะที่เปลี่ยนแปลงต่างๆ

1.2.3 ด้านการวางแผน หมายถึง การเตรียมการล่วงหน้าที่จะทำภารกิจหรือดำเนินการอย่างไรจึงบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบ คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนการตรวจสอบและประเมินผล และขั้นนำผลการประเมินมาปรับปรุง

ธีรวัชร นิจนตร (2542 : 3 - 6) ได้ให้ความหมาย ของการวางแผนไว้ว่าเป็นการเตรียมการล่วงหน้า จะทำกิจกรรมหรือดำเนินการอย่างไร จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและวัตถุประสงค์ของการวางแผนคือ การแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและการวางแผนเป็นองค์ประกอบสำคัญขั้นแรกของกระบวนการการบริหารงานทุกชนิดซึ่งเริ่มจากการวางแผน (Planning) การจัดการระบบ (Organizing) ควบคุมงาน (Controlling) และการประเมินผล (Evaluation) โดยทั่วไปแล้วการวางแผนจะครอบคลุมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์นโยบายวิธีการดำเนินงานและการควบคุม

1.2.4 ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคลากรในสถานศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน ได้แก่ การร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดโครงการ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามการประเมินผล

พจน์ เทียมศักดิ์ (2543 : 17) กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับชุมชนมากขึ้น การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นนั้นไม่ใช่เพียงแค่มีตัวแทนเข้ามาบิบทบาทร่วมใน

การกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนเท่านั้นแต่ต้อง หมายถึง การนำเอาองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นเข้าไปประกอบเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน การสำนึกและการรับรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นนับเป็นเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อไปสู่การปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องต่อชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

สมบัติ ท้ายเรือคำ (2547 : 22 - 24) ได้กล่าวไว้ว่า จากข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 8(2) กำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9(2) มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 9(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาทุกโรงเรียน จึงเพิ่มการสนับสนุนและหาแนวทางให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการจัดการศึกษามากขึ้น

ชาญชัย อาจิสมาจารย์ (2547 : 54) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือการเข้าเกี่ยวข้องทางสมองและอารมณ์ของบุคคล ในสถานการณ์กลุ่มที่สนับสนุนเขาให้ทำประโยชน์กับเป้าหมายของกลุ่มและมีส่วนในหน้าที่รับผิดชอบ

สรุปได้ว่า ปัจจัยในแต่ละด้านที่กล่าวมามีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดีและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่จะศึกษาใน 5 ด้านได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านทรัพยากรเพื่อการลงทุนทางการศึกษารวมทั้งยังเป็นการบริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้ รวมยังต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ของโรงเรียน ได้แก่ การร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการคิดแผนงาน โครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและร่วมรับผิดชอบ

1.3 การจัดการคุณภาพการศึกษา

1.3.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา

การจัดการคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “การจัดการ” และคำว่า “คุณภาพการศึกษา” ดังนั้นการจัดการคุณภาพการศึกษาจึงหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะของผู้เรียนและวิธีการจัดการศึกษาซึ่งเป็นที่เชื่อมั่นหรือเป็นที่พึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายหลักการพื้นฐานและระบบการจัดการคุณภาพการศึกษา การจัดการคุณภาพ มีนักวิชาการหลายท่านได้พยายามนิยามความหมายของคำว่า “คุณภาพการศึกษา” ไว้ ดังเช่น บามการ์ท (Baumgart, 1987 : 81 – 85) ได้กล่าวถึง ความหมายของ

คุณภาพการศึกษาว่าขึ้นอยู่กับมุมมองในการให้คำนิยาม หากเป็นมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ ก็จะต้องมองว่าเป็น ผลผลิตบัณฑิตที่จบการศึกษาออกไปเป็นความต้องการของตลาดมากน้อยเพียงใด หากไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดก็นับว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งถือว่ามีคุณภาพ ส่วนมุมมองทางด้านสังคมวิทยาจะพิจารณาว่าสถาบันการศึกษาได้ตอบสนองให้กับสังคมได้ดีเพียงใด สถาบันที่มีชื่อเสียงจึงเป็นสถาบันที่มีคุณภาพ สำหรับในมุมมองของนักการศึกษาจะพิจารณาจากความสามารถของผู้จบการศึกษาในการแก้ปัญหาและการวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ Whatmough (1994 : 94-95) ที่กล่าวว่า คุณภาพการศึกษาเป็นการพิจารณาคุณภาพจากทัศนะของบุคคล 2 กลุ่ม นั่นคือ ผู้มารับบริการ และนักการศึกษา หากการจัดการของสถานศึกษาสามารถทำให้ผู้มารับบริการเกิดความพึงพอใจ ก็หมายความว่ามีความคุณภาพตามทัศนะที่หนึ่ง นอกจากนั้นการจัดการศึกษาต้องสอดคล้องและเป็นไปตามหลักการ และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอีกด้วย ซึ่งในประเด็นหลังนี้จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจตามทัศนะของนักศึกษาดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนและวิธีการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ทำให้ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลายมีความเชื่อมั่นหรือพึงพอใจนั่นเอง

1.3.2 หลักการจัดการคุณภาพการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มีเป้าหมายให้คนไทยทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วถึงและเท่าเทียมกันด้วยเหตุนี้สถานศึกษาทุกแห่งจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดการคุณภาพการศึกษา ซึ่งคุณภาพการศึกษาพิจารณาได้จากสิ่งใดการพิจารณาคุณภาพการศึกษาสามารถพิจารณาได้ 2 แนวทางดังนี้ (วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2549)

1.3.1.1 คุณภาพการศึกษาที่พิจารณาจากตัวผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความสามารถอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ทักษะกระบวนการทำงาน อัตราการตกซ้ำชั้นและภาวะทางโภชนาการ

1.3.1.2 คุณภาพการศึกษาที่พิจารณาจากวิธีการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู การบริหารจัดการและปัจจัยสนับสนุนต่างๆ การศึกษามีพื้นฐานมาจากหลักการควบคุม (controlling) ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญประการหนึ่งในทางการบริหารจัดการองค์การ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการคุณภาพการศึกษาเชิงระบบ ดังนี้ ด้านผลผลิต (Output) ด้านทรัพยากรที่จำเป็น (Input) ได้แก่ คุณลักษณะของผู้เรียน การบรรลุวัตถุประสงค์ ความพึงพอใจ ความเจริญเติบโต ด้านข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ด้านกระบวนการจัดการศึกษา (Process) ได้แก่ การพัฒนา

หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มาตรฐานและแผนการทำงาน วัดและประเมินผลการปฏิบัติงานแก้ไข ปรับปรุง

จะเห็นได้ว่าในระบบการจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานและแผนการทำงาน มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ตามแผน และมีการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงผลการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน เพื่อให้ องค์ประกอบในการจัดการศึกษาที่สำคัญ 4 ประการคือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับ มีคุณภาพและดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนำมาซึ่งคุณภาพการศึกษาที่ สถานศึกษาต้องการในท้ายที่สุดวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการคุณภาพการศึกษา แนวคิดหรือวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการคุณภาพการศึกษามีด้วยกันหลายประการได้แก่ การรับรองวิทยฐานะ (Accreditation) การใช้ระบบตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน (Performance indicators system) การจัดอันดับคุณภาพ (Rankings) ระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 การควบคุมคุณภาพ (Quality control) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality auditing) การประเมินคุณภาพ (Quality assessment) และการเปรียบเทียบกับองค์กรคู่แข่ง (Benchmarking) เป็นต้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าในการจัดการการศึกษามีคุณภาพ สถานศึกษาสามารถ นำแนวคิดต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไปประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมต่อไป

1.4 แนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพ

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของ บุคคลและสังคมมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมี คุณภาพ มาตรา 81 ระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาจึงมุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็น คนที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6) ดังนั้น การจัดการศึกษาให้มี คุณภาพได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสังคมจึงต้องมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่ ภารกิจในการจัดการศึกษาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย โดยที่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การ บริหารส่วนจังหวัด, องค์การบริหารส่วนตำบล, เทศบาล และเมืองพัทยา) ต้องได้รับการศึกษา อย่างมีคุณภาพ เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพในอนาคต สถานศึกษาในสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาจึงต้องรับรู้ภารกิจ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อการ

จัดการศึกษาประกอบด้วยขอบข่ายของงานที่ 6 งาน คือ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : 29 – 58)

1.4.1 งานวิชาการ

งานวิชาการ เป็นหัวใจของการทำงานในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผลผลิต คือ นักเรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารหลักสูตร ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1.4.1.1 งานธุรการทางวิชาการ เป็นงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนงาน โครงการและปฏิทินปฏิบัติงาน งานทะเบียน สถิติ การจัดห้องเรียนหรือห้องสนับสนุนการเรียนการสอน เป็นต้น

1.4.1.2 งานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นงานเกี่ยวกับด้านหลักสูตร ซึ่งเป็นงานหลักของการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน มีแนวทางในการดำเนินงาน คือ การสร้างหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น โดยจะต้องมีการวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น ด้วยการจัดประชุมสัมมนาหรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น ในการสร้างหรือปรับปรุงหลักสูตรทำได้หลายวิธี เช่นการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน การเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา รวมทั้งจะต้องมีการประเมินผลการหลักสูตรที่สร้างขึ้นว่า เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

1.4.1.3 งานด้านปฏิบัติการสอน เป็นงานหลักของการจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานและเป็นงานที่เกี่ยวข้องตัวนักเรียนและตัวครูผู้สอนที่จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการดีขึ้น สิ่งที่จะต้องควรศึกษาก่อนคือ การศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาว่ามีจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชาอย่างไรและมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เนื้อหาสาระสำคัญและจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชานั้นๆ ซึ่งการปฏิบัติการสอนจำเป็นจะต้องมีการเตรียมการสอนหรือการวางแผนการสอนไว้ มีการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามสภาพเหตุการณ์ในขณะสอนและควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยมีครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนนักเรียนในการทำกิจกรรม รวมทั้งจะต้องมีการฝึกทักษะกระบวนการเน้นตามลักษณะของแต่ละกลุ่มสาระ

1.4.2 งานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลสำเร็จ มีแนวทางในการดำเนินงาน คือ

1.4.2.1 การบริการด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน โดยการจัดทำระเบียบสุขภาพของนักเรียน ติดตามประเมินผลการบริการด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน

1.4.2.2 การบริการด้านอาหารกลางวัน โดยการจัดทำข้อมูลนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันให้เป็นปัจจุบัน

1.4.2.3 การบริการด้านแนะแนว

1.4.2.4 การบริการด้านห้องสมุด

1.4.2.5 การบริการด้านการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนที่ขาดแคลนให้เป็นปัจจุบัน แล้วช่วยเหลือโดยการแสวงหาเงินทุนหรือสิ่งของจากชุมชนหรือเอกชนมาสนับสนุนให้นักเรียนขาดแคลน

1.4.3 งานด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ

งานด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ เป็นงานที่เกี่ยวกับหลักฐานเอกสาร รวมทั้งการงานการเงิน การพัสดุ ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบและมีความเรียบร้อย มีแนวทางในการดำเนิน ดังนี้

1.4.3.1 งานธุรการทั่วไปและงานสารบรรณ มีการจัดทำให้เป็นปัจจุบันและสามารถค้นหาได้ภายในเวลาจำกัดและถูกต้องรวดเร็ว

1.4.3.2 งานการเงินและบัญชี มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและกรรมการรับ-ส่งเงิน มีการจัดทำระเบียบและข้อบังคับว่าด้วยเงิน มีการวางแผนการใช้เงินของสถานศึกษาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานโครงการและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด และต้องมีการแจ้งการใช้จ่ายเงินให้บุคลากรได้รับทราบ เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมโครงการ และเมื่อสิ้นงบประมาณ

1.4.4 งานด้านบุคลากร

บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1.4.4.1 การจัดทำแผนงาน โครงการเกี่ยวกับบุคลากรโดยการสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา

1.4.4.2 การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงานและตรงตามสาขาหรือวุฒิการศึกษาที่สำเร็จในแต่ละคน

1.4.4.3 การสร้างและบำรุงขวัญบุคลากร โดยการจัดสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน มีการส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการเพิ่มพูนความรู้ตามความจำเป็นและตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ จัดให้มีการยกย่องชมเชย ให้รางวัล และเกียรติบัตร แก่บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ดี

1.4.5 งานด้านอาคารสถานที่

งานด้านอาคารสถานที่เป็นงานที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ และประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1.4.5.1 มีการวางแผนงานด้านอาคารสถานที่

1.4.5.2 มีการรักษาความสะอาด และสุขาภิบาล บริเวณรอบๆ ในสถานศึกษา

1.4.5.3 มีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่มีความร่มรื่น การตกแต่งบริเวณที่สวนงาม

1.4.5.4 มีการจัดสถานที่บริการให้แก่นักเรียนในด้าน น้ำดื่ม ที่แปรงฟัน โรงอาหาร ห้องพยาบาล เป็นต้น

1.4.6 งานด้านสัมพันธ์กับชุมชน

งานด้านสัมพันธ์กับชุมชน เป็นงานที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เป็นสิ่งที่จำเป็นในการจัดการศึกษา เพราะสถานศึกษาจะต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงาน

1.4.6.1 การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยการจัดในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา

1.4.6.2 การร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยสถานศึกษาร่วมกิจกรรมกับชุมชนในวันสำคัญและตามเทศกาลต่างๆ

1.4.6.3 การจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน ชื่นในสถานศึกษา รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ และแหล่งวิทยากร มาเสริมการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียนในสถานศึกษา

1.5 แนวทางการดำเนินงานด้านคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาและแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามมาตรฐาน ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549 : 270 – 279)

1.5.1 มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 1 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบหมั่นพัฒนาตนเองเข้ากับชุมชนได้ดี มีครู และบุคลากรสนับสนุนเพียงพอ

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพแนวทางดำเนินการ

1. การส่งเสริมให้ครูมีคุณธรรม ปฏิบัติจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยมี
การพัฒนาตนเองด้านคุณธรรมโดยให้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาครู

2. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเอง โดยการจัดให้มีโครงการพัฒนา
บุคลากร

ตัวบ่งชี้ที่ 1.4 มีการแสวงหาความรู้และหาเทคนิควิธีการใหม่ๆ เป็น
ประจำ

แนวทางดำเนินการ

1. การส่งเสริมให้ครูมีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ โดยการค้นคว้าหา
ความรู้ การศึกษาดูงาน การเข้ารับการอบรม

2. ส่งเสริมให้ครูนำเทคนิคใหม่ๆ มาพัฒนาในหน้าที่ส่งเสริมให้ครูจัด
กิจกรรมให้นักเรียนได้กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 2 ครูมีความสามารถในการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้
อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 มีความสามารถในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวทางดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการฝึกการคิด ฝึกทำ เพื่อแก้ปัญหาด้วย
ตนเอง

2. ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมให้เด็กได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมรักการอ่าน

1.5.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 6 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหาร
และพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

ตัวบ่งชี้ที่ 6.1 จัดองค์กรโครงสร้างและระบบการบริหารงานที่เหมาะสม

แนวทางการดำเนินงาน

1. สถานศึกษามีระบบการบริหารบุคลากรที่มีคุณภาพได้โดย
การวางตัวบุคลากรให้เหมาะสมกับความสามารถ ส่งเสริม ให้บุคลากรศึกษาหาความรู้ และ
การพัฒนาวิชาชีพของบุคลากร

2. การสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ได้บังคับบัญชา

ตัวบ่งชี้ที่ 6.3 การพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ

แนวทางการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมให้ครูได้สำรวจสภาพปัญหาความต้องการของตนเองในการพัฒนางานในหน้าที่
2. ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการพัฒนาจากข้อเสนอแนะ วิธีแก้ไข

มาตรฐานที่ 7 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

ตัวบ่งชี้ที่ 7.3 คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมพัฒนาโรงเรียน

แนวทางการดำเนินการ

1. การจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 2 เดือนต่อครั้ง และนำผลการประชุมไปปฏิบัติ
2. สนับสนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้มีบทบาทในการกำหนดทิศทาง และการบริหารการศึกษา โดยให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 8 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ที่ 8.3 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวทางการดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้มีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถและถนัดของผู้เรียน เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยจัดการอบรมการทำแผนการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 8.4 ส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

แนวทางการดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้จัดสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้โดยการจัดทำห้องภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนเชื่อมโยงสื่อการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยการจัดแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และการเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาสอนในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 8.7 นำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัด
ประสบการณ์

แนวทางดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้จัดทำระบบสารสนเทศแหล่ง
เรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา โดยการทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
รวบรวมไว้ในระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้นำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

3. สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษามีการแลกเปลี่ยนหรือเชื่อมโยง
สื่อการเรียนการสอนจากแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพานักเรียนไป
ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้กับครูและนักเรียนใน
สถานศึกษา

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบริหารที่
ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ 10.5 จัดและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ทำการสำรวจข้อมูลแหล่งการ
เรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาโดยจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาโดย
จัดทำเป็นระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมกันจัดทำแผนการใช้แหล่ง
การเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานที่ชัดเจน

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ที่ 11.1 เชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม

แนวทางดำเนินการ ให้สถานศึกษาจัดทำแผน การเชื่อมโยงและ
แลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ที่ 11.2 สนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และชุมชนเข้ามา
มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรระดับสถานศึกษา

แนวทางดำเนินงาน

1. สถานศึกษาจัดทำสาระการเรียนรู้ที่บูรณาการเรียนรู้ระดับสากล
ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นอย่างเหมาะสม โดยมีการจัดสอนบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยเน้นการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับ สากล

2. นำสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ไปใช้อย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ถูกต้อง

1.5.3 มาตรฐานด้านผลผลิต

มาตรฐานที่ 24 สถานศึกษามีมาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับโดยผู้ปกครองและชุมชน ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 24.2 ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และให้การสนับสนุนทรัพยากรและปัจจัย ต่างๆ ในการพัฒนาการศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

1. สถานศึกษาจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 2 เดือนต่อครั้งเพื่อร่วมในการวางแผนในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. สถานศึกษาต้องมีการจัดกิจกรรมโดยการเชิญผู้ปกครองและชุมชนมาเป็นวิทยากรพิเศษให้ความรู้แก่นักเรียน ทั้งทางด้านวิชาการ การประกอบอาชีพ การกีฬา ดนตรี และ ศิลปะ

3. สถานศึกษาเองจะต้องมีการจัดประชุมผู้ปกครองประจำปีเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจ และเผยแพร่ผลงานของสถานศึกษาให้ผู้ปกครองได้รับทราบ พร้อมทั้งมีการจัดตั้งชมรมผู้ปกครอง และจัดสร้างเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน

จะเห็นได้ว่าจากแนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพ โดยยึดหลักของการบริหารงานใน 6 งาน กับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ใน 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดีรวมทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่งานวิจัยที่ศึกษาในครั้งนี้ซึ่งเป็นการศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านครู ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

1.6 แนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พุทธศักราช 2545 – 2559

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี 2545 – 2559 ไว้ว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและประเทศชาติตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และพระราชบัญญัติเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แต่ละประเภทเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจทั้งหมดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549 : 5 - 11)

1.6.1 นโยบายด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อมแก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษา และพร้อมเข้ารับการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานต่อไป

เป้าหมาย

1. พ่อแม่ผู้ปกครองได้รับความรู้ในการอบรมวิธีการเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสม
2. เด็กเล็กได้รับการดูแลสุขภาพและมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ
3. บุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการพัฒนาความรู้ในการอบรมดูแลเด็ก

มาตรการ

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่และผู้ปกครอง
2. จัดให้มีการตรวจ ติดตามประเมินสุขภาพเด็กตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

1.6.2 นโยบายด้านหลักสูตร

ให้สถานศึกษาจัดทำรายละเอียด สาระหลักสูตรแกนกลาง และสาระหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของสังคมและชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

เป้าหมาย

1. การจัดการหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ จะต้องมีความหลากหลาย และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด
2. สถานศึกษาจัดทำสาระหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาระดับพื้นฐานโดย คำนึงถึงความเป็นไทย และความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และ

สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

3. สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และสาระการเรียนรู้ให้ สอดคล้องกับหลักสูตร แกนกลางของรัฐโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมของแต่ละท้องถิ่น

มาตรการ

1. สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนตามหลักสูตร ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจาก สถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตามรวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์ทำงาน

2. สถานศึกษาจัดทำรายละเอียดสาระของหลักสูตรแกนกลางที่มุ่ง พัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และ ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีรายละเอียดสาระการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา ของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข

2.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้ง ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และ ยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

2.4 ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้น การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.5 ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข

3. สถานศึกษาจัดทำสาระหลักสูตรท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สภาพปัญหา และความต้องการให้ชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอัน พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงสาระความรู้ เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และการปกครองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตย

4. จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้อย่างต่อเนื่องและร่วมปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามที่กำหนด

6. พัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวิทยาการในบริบทของสังคมไทย

1.6.3 นโยบายด้านกระบวนการเรียนรู้

จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีจิตสำนึกในความเป็นไทยและสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ ให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

เป้าหมาย

1. การจัดการศึกษาเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละรูปแบบและระดับการศึกษา

2. ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามความสนใจ ความถนัด โดยเรียนรู้จากการผสมผสานสาระความรู้ เรียนรู้พร้อมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ทุกรูปแบบทุกสถานที่จากประสบการณ์จริงโดยสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และประยุกต์ความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

3. ผู้สอนมีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

มาตรการ

1. สถานศึกษาจัดการศึกษาแบบบูรณาการ โดยให้ความสำคัญทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามระดับการศึกษา

2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

5. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกับพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

7. ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

8. ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

9. ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

10. ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

11. ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและ ผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้กับวิธีสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแลฝึกปฏิบัติให้มีประสบการณ์ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด การดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ การจัดการเรียนการสอนมีหลักการและแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
2. ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้แสดงความคิดอย่างอิสระสามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาจากข้อมูลที่มี
3. นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลายๆ แหล่ง และเน้นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน
4. เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี

5. เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลายๆ รูปแบบ

6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นหาคำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว

1.6.4 นโยบายด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

วางแผนงานบุคคลเพื่อใช้ในการประสานข้อมูลและเป็นข้อมูลในการนำเสนอพิจารณาสรรหาบุคลากร พร้อมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยมีสิทธิประโยชน์สวัสดิการ ค่าตอบแทนเพียงพอและเหมาะสมกับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพชั้นสูง

เป้าหมาย

1. มีการวางแผนงานบุคลากรทางการศึกษาตามความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกฎหมาย

3. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

มาตรการ

1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีบุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านการศึกษา

2. ให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนงานบุคลากรทางการศึกษา ตามความต้องการและตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. จัดสรรทรัพยากรในการส่งเสริมพัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและหรือมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมงานที่ริเริ่มสร้างสรรค์ และหรือผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติ

4. จัดทำเกณฑ์และดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5. จัดตั้งชมรมหรือองค์กรวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาวิชาชีพให้เป็นไปตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ

6. ระดมทรัพยากรบุคลากรในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (หมวด 7 มาตรา 55) กล่าวว่า ให้มีการตั้งกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

1.6.5 นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัจจุบันการสร้างความสัมพันธ์กับระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบริหารการศึกษา เพราะโรงเรียนต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนเข้ามาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาคารสถานที่ หรือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่าจากแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบันได้มุ่งให้ใช้แหล่งวิทยากร สถานที่ประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระของชุมชน มาเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนกับชุมชนจึงจำเป็นต้องมีความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพตรงตามความต้องการของหลักสูตร

เป้าหมาย

1. มีการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
2. มีการทำกิจกรรมร่วมชุมชน
3. การให้บริการแก่ชุมชน

มาตรการ

1. การจัดประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนระหว่างผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการศึกษากับบุคลากรในโรงเรียน
2. โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนและองค์กรต่างๆ ตามเทศกาลและวันสำคัญ
3. มีการวางแผนและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ที่โรงเรียนสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้
4. มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่างๆ ให้การสนับสนุนทรัพยากรและแหล่งวิทยากรมาเสริมการเรียนรู้แก่โรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (หมวด 7 มาตรา 57) กล่าวว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

1.6.6 นโยบายด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งด้านงบประมาณ การเงิน ทรัพยากรในประเทศจากรัฐ บุคคล องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษาและจัดสรรงบประมาณให้กับการศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมาย

1. จัดระบบและหรือวางแผนการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาจากเงินงบประมาณทรัพยากรและทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุนในประเทศจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กร สถาบัน รวมทั้งจากต่างประเทศ และภาคีเพื่อการศึกษาในอัตราส่วนที่เหมาะสมของงบประมาณทั้งหมดในงบประมาณนั้นๆ
2. ส่งเสริม สนับสนุน รณรงค์ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

มาตรการ

1. จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละกลุ่ม โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและความเป็นธรรม
2. สนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและงบลงทุนให้สถานศึกษาตามนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และภารกิจของสถานศึกษา โดยให้มีอิสระในการบริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
3. สนับสนุนเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ตามความเหมาะสมและความจำเป็น
4. สนับสนุนเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐให้เท่าเทียมกัน
5. จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยตามความเหมาะสมและความจำเป็น
6. จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น

7. ให้มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการศึกษา แนวทางจัดการศึกษาและคุณภาพมาตรฐานการศึกษาโดยหน่วยงานภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่ตรวจสอบภายนอก

8. ให้ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด

9. สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้สถานศึกษาสามารถและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

10. ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อน หรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (หมวด 8 มาตรา 58) กล่าวไว้ว่า ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน มาใช้ในการจัดการศึกษาดังนี้ 1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด 2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยการบริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น เช่นเดียวกับ (มาตรา 62) ให้มีการจัดระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาและคุณภาพมาตรฐานการศึกษา โดยหน่วยงานภายในและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบภายนอก หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ ติดตามและการประเมินให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

1.6.7 นโยบายด้านการส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมเด็ก

เยาวชน

ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก และเยาวชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบบริการแก่เด็ก เยาวชน ประชาชนอย่างหลากหลาย เพียงพอ และมีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

1. มีสถานที่เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และนันทนาการอย่างเหมาะสม
2. ให้ประชาชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการออกกำลังกาย การกีฬา นันทนาการ และการแสวงหาความรู้
3. สร้างทักษะพื้นฐานด้านกีฬาเพื่อนำไปสู่การแข่งขันกีฬา กีฬาเพื่อสุขภาพ กีฬาแก่งอาซิป กีฬาเพื่อการอาซิป ความพร้อมและการเหมาะสม
4. มีการจัดตั้งและดำเนินการด้านแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ
5. ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระเบียบวินัย ความเป็นไทย มีคุณธรรม จริยธรรม

มาตรการ

1. จัดตั้งและสนับสนุนให้มีศูนย์เยาวชน ลานกีฬา สนามกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย สวนสุขภาพ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น
2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกีฬาเพื่อมวลชน กีฬาพื้นเมืองอย่างแพร่หลาย
3. จัดกิจกรรมกีฬาสำหรับบุคคลกลุ่มพิเศษอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
4. ฝึกกีฬาขั้นพื้นฐาน โดยผู้ฝึกสอนที่มีความชำนาญในด้านการกีฬาแต่ละประเภทตามศักยภาพและความพร้อมของท้องถิ่น
5. ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งชมรม สมาคม สโมสร องค์กรเกี่ยวกับการกีฬาและนันทนาการ
6. ส่งเสริมหรือจัดให้มีการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ
7. รณรงค์และเผยแพร่ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เด็กเยาวชนด้านการออกกำลังกาย การกีฬา นันทนาการ กิจกรรมค่าย อย่างต่อเนื่องทั่วถึง
8. ดำเนินการจัดตั้ง ตลอดทั้งให้การสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ เป็นต้น
9. จัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระเบียบวินัย ความเป็นไทย มีคุณธรรม จริยธรรม เช่น ค่าย เยาวชน นิทรรศการ ฯลฯ

จากแนวนโยบายการจัดการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (2545 – 2559) สรุปได้ว่า นโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีอยู่ 7 นโยบาย แต่มีอยู่ 2 นโยบายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เป็นการพัฒนาความพร้อมแก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็กและเยาวชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบบริการแก่เด็ก เยาวชน ประชาชน คือ นโยบายด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และนโยบายด้านการส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน ส่วนที่เหลืออีก 5 นโยบาย คือ 1) นโยบายด้านหลักสูตร 2) นโยบายด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) นโยบายด้านครูผู้สอน 4) นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และ 5) นโยบายด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ถือว่าเป็นการจัดการศึกษาในระบบ และเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่น ให้มีคุณภาพของสังคม และประเทศชาติ ตามหลักแห่งการปกครองตนเองและตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีแนวทางในการจัดการศึกษาตามภารกิจ และมีนโยบายบางนโยบายที่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 คือ ให้สถานศึกษามีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นนั้นๆ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด พร้อมทั้งต้องมีการวางแผนงานด้านบุคลากร มีการประเมินการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการสอน รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการเป็นวิทยากรในการให้ความรู้แก่นักเรียน และด้านที่สำคัญอีกด้านที่จะลืมไม่ได้เลยคือด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นการระดมทรัพยากรและการลงทุนที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านงบประมาณ การเงิน เพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.7 แนวคิด และทฤษฎี

1.7.1 ความหมายของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามจุดหมายนั้น หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดจุดหมายปลายทางเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อ นำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางดังกล่าว ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า“หลักสูตร” ไว้หลากหลาย ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 7-11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร คำว่า หลักสูตร (Curriculum) มีความหมายได้หลายอย่าง มีผู้ให้ไว้ สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวัง (Intended) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือวิชาและเนื้อหาวิชา หลักสูตรเป็นโปรแกรมการศึกษา หลักสูตรเป็นเอกสาร และที่หมายถึงหลักสูตรแม่บท

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actual zed) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของนักเรียนที่โรงเรียน รับผิดชอบ และประสบการณ์ทั้งปวงที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2550 : 21) ให้ความหมายหลักสูตรว่าหลักสูตรมีความหมายสองนัย ความหมายในวงแคบหลักสูตร คือ วิชาที่สอน ส่วนความหมายในวงกว้าง หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อมจากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นแผนสำหรับจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ของแต่ละคนระหว่างผู้เรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่สังคมคาดหวังไว้

จากความหมายของหลักสูตรที่มีผู้ให้ความหมายไว้พอสรุป ได้ว่า หลักสูตร คือมวลประสบการณ์ทางการศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ แนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา เนื้อหาวิชา สิ่งที่คาดหวัง ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีทักษะและเจตคติที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

1.7.2 ทฤษฎีและแนวคิดการสร้างหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 118 - 135) ได้เสนอทฤษฎีและแนวคิดการสร้างหลักสูตรไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร มีดังนี้

1.1 แนวคิดการแบ่งระดับจุดหมายทางการศึกษา ซึ่งกำหนด คำศัพท์ จุดมุ่งหมายในระดับต่างๆ ที่แตกต่างกัน คือ

1.1.1 จุดหมายหรือจุดมุ่งหมาย (Aims) เป็นสิ่งที่คาดหวัง ในสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่มาจากสาขาปรัชญา

1.1.2 เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ (Goals) เป็นสิ่งที่คาดหวัง ในระดับโรงเรียน

1.1.3 จุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นจากการเรียนการสอนและเป็นสิ่งที่วัดได้

1.2 การจัดประเภทของจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ซึ่งยึดตามแนวความคิดของบลูม และคณะ (Bloom, et al., 1972) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1.2.1 ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) มี 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

1.2.2 ด้านเจตคติ (Affective Domain) มี 5 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง การตีค่า การจัดระบบความคิด และการแสดงออก

1.2.3 ด้านทักษะ (Psychomotor Domain) มี 4 ระดับ ได้แก่ การสังเกต การทำตามแบบ การปฏิบัติ และการปรับปรุงแก้ไข

2. แนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาวิชา มีดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่ 4 เกณฑ์สำคัญ คือ เกณฑ์ความสำคัญ เกณฑ์ความเป็นประโยชน์ เกณฑ์ความสนใจของผู้เรียน และเกณฑ์การพัฒนาของมนุษย์ (Zais, 1976 : อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์, 2532 : 121-124)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของหลักสูตร มีดังนี้

การประเมินคุณภาพของเอกสารหลักสูตรเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ทำได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การตรวจสอบรายการ (Checklist) เช่น แบบตรวจสอบรายการของแพรริท (Pratt, 1980) ในหัวข้อต่อไปนี้ คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป เหตุผลและความจำเป็น จุดมุ่งหมายเฉพาะเกณฑ์การวัดพฤติกรรม การประเมินผลเพื่อให้ได้คะแนนเนื้อหาสาระ ลักษณะผู้เรียนการเรียนการสอน การจัดการเกี่ยวกับความแตกต่างของผู้เรียน รายละเอียดในการปฏิบัติ การทดลองหลักสูตร การประเมินโครงการ การนำหลักสูตรไปใช้ และผลผลิต

3.2 การวิเคราะห์คุณภาพของหลักสูตร เป็นวิธีการประเมินเอกสารหลักสูตรวิธีหนึ่ง เช่น การใช้เทคนิคปับแซงค์ (Puissance Analysis Technique) ในการวิเคราะห์คุณภาพเอกสารหลักสูตร

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตร พอสรุปได้ว่า ในการจัดทำหลักสูตรหรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใช้ในสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1)จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่บอกถึงความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ 2)เนื้อหาจะต้องเป็นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ และเป็นที่สนใจของผู้เรียน และพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี 3)การวัดประเมินผล หลักสูตรที่ดีจะต้องมีการวัดประเมินผลตัวหลักสูตรว่ามีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขอย่างไร

1.7.3 การพัฒนาหลักสูตรและความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

คุณสมบัติที่สำคัญของหลักสูตร คือ หลักสูตรมีความเป็นพลวัต และปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม จากคุณสมบัติดังกล่าว การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการจัดการศึกษาให้สนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจที่สำคัญและกว้างขวาง จึงมีผู้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หรือ การพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่างๆ การวัดผลและการประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริหารหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1978 : 454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดหมาย และวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตร Saylor and Alexander. (1974 : 8 – 9) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรนั้น มีงานที่ต้องทำที่สำคัญ อยู่ 3 ประการ คือ 1) การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นที่สำคัญของหลักสูตรที่จัดทำนั้นว่ามีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้น ๆ อย่างชัดเจน 2) การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรรเนื้อหาสาระเพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัด และหัวข้อสำหรับการอภิปราย ตลอดจนกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น 3) การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้งการทดลองที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชา และแต่ละชั้นเรียน

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2550) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้น จะต้องทราบเสียก่อนว่า หลักสูตร คือ หัวใจของการจัดการศึกษาศักยภาพของครูช่วยพัฒนาการศึกษาของชาติ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จโดยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันตามมิติความต้องการและความจำเป็นของแต่ละสถานศึกษามีกิจกรรมร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาซึ่ง หมายถึง กระบวนการสร้างแผนหรือแนวทางในการจัดมวลงประสพการณ์ที่จัดทำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลในระดับสถานศึกษาเพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดจากส่วนกลางที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และส่วนเพิ่มเติมที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียนรวมทั้งความเหมาะสมกับสภาพสังคม กระบวนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาและการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

จากการศึกษาความหมายของการพัฒนาหลักสูตร จากนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย พอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย ด้านเนื้อหา และการวัดผลประเมินผลเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันตามมิติความต้องการและความจำเป็นของแต่ละสถานศึกษา

1.7.4 แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีแนวความคิดตลอดจนข้อเสนอทางเทคนิคการสอนหลายประการ ทั้งที่เกิดขึ้นในอดีต แต่ยังมีผลดี และที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอันเป็นผลจากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนได้ผลดี ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ความคิด ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมตามที่คาดหวังไว้

การเสนอแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนนี้ เกิดจากการพบข้อบกพร่องหลายประการในการเรียนการสอน จนจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้อีกข้อบกพร่องดังกล่าวนี้ ได้แก่ การเรียนในทุกๆ ระดับ เรียนอยู่แต่เฉพาะในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ ไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนเป็นไปในลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของครู

การฝึกปฏิบัติ ฝึกคิด และการอบรมบ่มนิสัยมีอยู่น้อย สิ่งที่เราไม่ได้ผูกพันกับชีวิตจริงของเด็ก ทำให้การเรียนรู้ขาดความหมาย เป็นต้น ข้อบกพร่องดังกล่าวนี้ส่งผลให้ผลผลิตของการศึกษา คือ เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความสามารถ ความคิด คุณธรรม จริยธรรมไม่ถึงระดับที่สังคมต้องการโดยเฉพาะปัจจุบันและอนาคต ประเทศชาติจำเป็นต้องให้ความร่วมมือและในขณะเดียวกันก็ต้องแข่งขันกันนานาประเทศ เด็กและเยาวชนที่จะไปเป็นพลเมืองของประเทศจะต้องมีศักยภาพสูง จึงจะสามารถนำพาประเทศ จึงได้มีกำหนดเป็นกฎหมายดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 12 - 16)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีหลายมาตราที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเรียนการสอน ได้แก่ มาตรา 22 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 24 กำหนดว่า การจัดการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 30 กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา มาตรา 66 กำหนดให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้ทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในด้านความรู้ ปัจจุบันเราเน้นที่การถ่ายทอดเนื้อหาในห้องเรียน และการท่องจำจากตำรา ผู้เรียนขาดประสบการณ์และการศึกษาจากความเป็นจริงรอบตัวทั้งใกล้และไกล ไม่ได้ฝึกความสามารถในการเลือกรับความจริง จากข้อมูลข่าวสารที่มีอย่างท่วมท้น ซึ่งมีทั้งจริงและเท็จ การเรียนรู้ที่เป็นการศึกษาจากการสัมผัสความจริงอาจทำได้โดยวิธีการต่อไปนี้ 1) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ความหลากหลายทางธรรมชาติ ทำให้รู้รักษา และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ 2) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะจากชุมชน ทั้งในชนบท และในเมือง ทำให้รู้ความจริงทางสังคมและวัฒนธรรม 3) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงจากการทำงานและกิจกรรม โดยเลือกที่ชอบ อาจเป็นอาชีพหรือการเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม เป็นการนำเอาการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจสังคมเข้ามาหากัน การศึกษาจะเข้ามามีส่วนแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ พร้อมกัน เช่น เรื่องครอบครัว โรคเอดส์ เป็นการฝึกการอยู่และการทำงานร่วมกัน หรือการสร้างความเป็นชุมชน รวมทั้งฝึกทักษะในการจัดการ 4) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงที่เป็นสุนทรีย์ ทั้งที่เป็นความงามทางธรรมชาติและทางศิลปะ เพื่อความสุขและพัฒนาความละเอียดอ่อนทางจิตใจ รวมทั้งเกิดความพอใจในการเรียนรู้ ศิลปะยังอยู่ในการทำงานทุกชนิด ถ้าพยายามทำให้ประณีตและงดงามก็จะเข้ามาพัฒนาจิตใจ 5) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางข้อมูลข่าวสาร เพราะปัจจุบันและอนาคตจะเป็นสมัยที่ท่วมท้นด้วยข้อมูลข่าวสาร ทั้งที่เป็นจริงและไม่จริง คงต้องฝึกให้สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงและใช้ประโยชน์ได้

ทั้ง 5 ข้อดังกล่าว ก็จะช่วยพัฒนาปัญญาได้อย่างมาก ถ้านำไปประกอบกับการคิดในด้านปัญญาที่จะเชื่อมโยงความรู้ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการศึกษาจากการสัมผัสความจริง ได้แก่ ฝึกการสังเกต ฝึกการบันทึก ฝึกการนำเสนอ ฝึกการฟัง ฝึกการซักถามไล่เรียงจนเกิดความชัดเจน ฝึกการตั้งสมมุติฐานและตั้งคำถามเรื่องทั้งหมด ฝึกการค้นหาคำตอบจากหนังสือ อินเทอร์เน็ต หรือคนเก่าคนแก่ ฝึกการวิจัยเพื่อหาคำตอบ เด็กก็ทำการวิจัยได้เพื่อสร้างความรู้ การวิจัยดังกล่าวนี้อาจ หมายถึงการสำรวจชุมชนของเด็ก เกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติ สถานภาพทางสังคม ของดีหรือความดีในชุมชน เพื่อรู้ถึงชุมทรัพย์ของชุมชน ฝึกการบูรณาการให้เห็นทั้งหมด เป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่แยกเป็นเรื่อง ๆ เป็นส่วน ๆ เป็นภาพรวมทั้งหมด ซึ่งจะต้องพัฒนาไปถึงขั้นเข้าใจตัวเอง และพัฒนาการทางจิตวิญญาณได้ ฝึกการเขียน เป็นการทบทวนความรู้และปัญญาที่เกิดขึ้น เป็นขั้นที่จะสร้างความเข้มแข็งทางสติปัญญา คำว่าปัญญานี้ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายไว้ว่า ปัญญา หมายถึง รอบรู้ และรู้ลึก รู้รอบ คือรู้เป็นระบบหรือบูรณาการเหมือนกับการต่อ Jigsaw เป็นภาพสมบูรณ์ เกิดปัญญารอบรู้ รู้ลึก หมายถึง การเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหน้าตาสามารถโยงไปถึงหลังฉาก เช่น การเห็นสีหน้าและฟังผู้พูด ก็ยังรู้ถึงเจตนาที่แท้จริงของผู้พูด ความรู้สึกช่วยให้รู้เท่าทันรู้ทัน รู้เท่าเอาไว้มองกัน รู้ทันเอาไว้มองกัน

1.7.5 แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน ต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริงมีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐาน การติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงงาน การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ ผู้สอนต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้นมุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

1.8 บทบาทหน้าที่ของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

การสอนเป็นหน้าที่หลักของครู ไม่ว่าจะเป็นครูสอนในระดับการศึกษาใดหรือประเภทวิชาใด แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนไป เนื่องจากมีเครื่องมือข่าวสารข้อมูล สิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อการเรียนการสอนเข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยการสอนของครู แต่ความสำคัญและความจำเป็นของครูก็ยังมีอยู่ ความสำคัญของครูอยู่ที่การทำหน้าที่ในด้านการให้ความรู้แก่ผู้เรียน และมีบทบาทอื่นโดยประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีคุณธรรม จริยธรรม มีมานะ บากบั่น มัธยัสถ์อดออม ไม่เห็นแก่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากเกินไป

บทบาทหน้าที่ของครู ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ครูมีบทบาทหน้าที่ ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการ และด้านการประเมินผล

1.8.1 ด้านการเตรียมการ

1.8.1.1 การเตรียมตนเอง ครูต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ ซึ่งจะต้องทำให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้ ดังนั้นครูต้องมีภาระหนัก เตรียมตนเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติมาก ๆ ในหัวข้อเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบ รวมทั้งข้อมูลและประสบการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์กับนักเรียน

1.8.1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูล ครูต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งรูปแบบของสื่อการเรียนในความรู้และอุปกรณ์อื่นๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ

1.8.1.3 การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ครูต้องวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

1.8.1.4 การเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครูต้องพิจารณาและกำหนดว่าจะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ใดเพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบไว้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วจัดเตรียมให้พร้อม

1.8.1.5 การเตรียมการวัดผลและประเมินผล ครูเตรียมการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงานที่เกิดขึ้นทั้งในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะพิสัย (Psychomotor) โดยการเตรียมการวัด และเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

1.8.2 ด้านการดำเนินการ

ในขณะที่ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของครูมีบทบาท ดังนี้

1.8.2.1 เป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา แนะนำให้คำตอบเมื่อผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติเอง

1.8.2.2 เป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรม หรือลงมือปฏิบัติเอง

1.8.2.3 เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียน พร้อมทั้งให้ความคิด และความคิดเห็นหรือช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม

1.8.2.4 การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ ตรวจสอบผลการทำกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

1.8.2.5 เป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม

1.8.3 ด้านการประเมินผล

เป็นบทบาทที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการ เพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการไปพร้อมก่อนถึงขั้นวัดและประเมินผลทุกครั้ง และควรวัดให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริงจากการปฏิบัติ และจากแฟ้มสะสมงาน

โดยสรุปบทบาทหน้าที่ของครูกรมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ครูมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการ และด้านการประเมินผล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานวิชาการ เพราะงานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยที่จะศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านทรัพยากรเพื่อการลงทุนทางการศึกษา

1.9 ปัจจัยเกี่ยวกับตัวครูผู้สอน

ครูนับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการที่จะนำความรู้และวิธีการถ่ายทอดมวลประสบการณ์ต่างๆ ไปสู่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการที่ครูจะสามารถจัดการเรียนรู้ให้บังเกิดผลต่อนักเรียนได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น เพศ วุฒิการศึกษา สาขาวิชาชีพที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานเจตคติต่ออาชีพ ครูการได้รับการอบรม รวมถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมอีกด้านหนึ่งด้วย

1.9.1 การบำรุงรักษา หรือเสริมสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่สำรวจและประเมินกำลังขวัญของผู้ปฏิบัติงาน การสร้างขวัญจะสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่ย่อมอยู่ที่ความตั้งใจและความจริงใจของฝ่ายบริหาร การบำรุงขวัญเป็นภารกิจอันยิ่งใหญ่ของผู้บังคับบัญชา ดังนั้นการเสริมสร้างและการบำรุงรักษาขวัญสามารถสร้างได้ดังนี้ 1) การสร้างเจตคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน 2) การวางมาตรฐานและสร้างเครื่องมือสำหรับวัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงานโดยการจัดระบบการประเมินผลงาน 3) การเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4) ผู้บังคับต้องทำตัวเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

5) การชมเชยให้รางวัลทุกคนด้วยความจริงใจ 6) การสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ทุกคนมีความหวังในความก้าวหน้าของตนเอง 7) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา 8) การจัดสวัสดิการที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และ 9) การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพราะสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานอย่างสะดวกสบาย

1.9.2 ลักษณะของการจูงใจ

1.9.2.1 ลักษณะสำคัญของสิ่งจูงใจที่เป็นเงิน ได้แก่ อัตราค่าจ้างและเงินเดือน การจ่ายโบนัส การแบ่งปันผลกำไร การให้บำเหน็จ การให้บำนาญ การให้ประโยชน์เกื้อกูล การจัดกองทุนสงเคราะห์

1.9.2.2 ลักษณะสำคัญของสิ่งจูงใจที่ไม่เป็นเงิน ได้แก่ การให้การยกย่องและการให้การยอมรับนับถือ การมีส่วนร่วมได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ การแข่งขัน โอกาสความก้าวหน้า ความยุติธรรม การให้บริการทางด้านสันติภาพ และการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติของสถานศึกษา

1.9.3 ประโยชน์ของการจูงใจ

การจูงใจเป็นปัจจัยอันสำคัญในการบริหารงานของสถานศึกษา เพราะการจูงใจจะช่วยบำบัดความต้องการ ความจำเป็นและความเดือดร้อนของผู้ปฏิบัติงานได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรจะต้องจัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา คือ 1) การเสริมสร้างให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กร และเกิดพลังร่วมในการปฏิบัติงาน 2) การส่งเสริมให้มีความสามัคคีในหมู่คณะของผู้ปฏิบัติงาน

จากข้อสรุปการประชุมของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2551 ถึงแนวทางในการพัฒนาบุคลากรดังนี้ 1) ต้องมีการดูจากแผนของศูนย์ว่าจะไปทางไหน เช่นมุ่งเน้นด้านการวิจัยก็ต้องส่งเจ้าหน้าที่อบรมเรื่องการวิจัยเนื่องจากเราเป็นผู้นำทางด้านวิชาการจึงควรพัฒนาให้บุคลากรสามารถทำวิจัยได้ สามารถเป็นผู้ประเมินได้ และสามารถเป็นวิทยากรได้ 2) ควรจะมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ โดยมีการสำรวจความต้องการของบุคลากร 3) ควรจะมีการสำรวจประวัติการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ เพื่อจะได้ทราบว่าแต่ละคนผ่านการฝึกอบรมอะไรมาบ้าง เพื่อจะทำแผนในปีต่อไป 4) ควรจะมีการสำรวจความพึงพอใจ ความผาสุกในการปฏิบัติ 5) ควรจะมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เช่นการจัดสวัสดิการที่ดีและ 6) ควรจะมีการทำบันไดสู่ความก้าวหน้าของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้สร้างขวัญและสิ่งจูงใจที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะถ้าขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนมีสูงก็จะส่งผลให้การปฏิบัติของผู้ใต้บังคับบัญชามีคุณภาพมากขึ้นและทำให้องค์กรเกิดความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานอื่นๆ

1.10 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมตั้งแต่คิดโครงการ กิจกรรม โดยเริ่มค้นหาปัญหา สาเหตุ วางแผน ตัดสินใจดำเนินการ ระดมทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุปบทเรียน ติดตามประเมินผลรับผลที่เกิดร่วมกัน โดยทั้งนี้ต้องตั้งอยู่ในความเป็นธรรม ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในมาตรา 76 ว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ และในมาตรา 78 ว่า รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง และกำหนดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมาตรา 289 ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรม และฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาสีลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย ซึ่งนับว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดไว้ชัดเจน ให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2545 ได้นำแนวนโยบายพื้นฐานดังกล่าวมาแสดงเป็นเจตนารมณ์และแนวทางที่จะให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ มาตรา 29 ได้กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการ

สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน รุ่ง แก้วแดง (2542) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชนนั้นมีความสำคัญมาก ถือว่าจุดเริ่มต้นที่ครอบครัวเป็นศูนย์การเรียนรู้ซึ่งเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด ครอบครัวมีบทบาทและมีความสำคัญทุกด้าน โดยเฉพาะการให้การศึกษาแก่ลูกหลาน ครูคนแรกของเด็ก คือ พ่อแม่ และปู่ย่าตายาย มีส่วนร่วมในการเป็นครูของเด็กด้วย ดังนั้น ครอบครัวและชุมชนจึงเป็นองค์กรที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งกล่อมเกลาคูณธรรมจริยธรรมเป็นการให้เด็กเรียนรู้จากแบบอย่างมาตรฐานความประพฤติของบุคคลในชุมชน ตลอดจนการอาชีพที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เกษม วัฒนชัย (2542) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาทำได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งชุมชน สังคม และครอบครัวก็สามารถเข้ามาจัดการศึกษาได้ ระบบประกันคุณภาพจะช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์และการที่ให้ชุมชน สังคม และครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเป็นเครื่องมือของผู้บริหาร และกรรมการโรงเรียน ที่จะดูแลการเรียนการสอนและพัฒนาตนเองของครูการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น นับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาและควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผน ดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1, 2549) ลือชัย ศรีเงินยวง และ ผาสุก เอกวาณิช (การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ, 2547 : 47) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะไม่หมายถึงแต่การดึงเอาประชาชนเข้ามาร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่จะต้องมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ เริ่มตั้งแต่การคัดค้านปัญหา การวางแผนปฏิบัติงาน การกำกับดูแลตลอดจนประเมินผลติดตามงาน รวมทั้งการพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาข้างต้นทุกคนคงปฏิเสธไม่ได้ว่าทำไมประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นั่นก็เพราะเราต้องการสร้างพื้นที่ซึ่งแกร่งรองรับการพัฒนาประเทศแต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากฎหมาย หรือนักวิชาการทางการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน เอกชน แต่มุมมองในการปฏิบัติแล้วก็คงปฏิเสธไม่ได้อีกเหมือนกันว่าการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นน้อย ในเมื่อทุกภาคส่วนก็ให้ความสำคัญเสมอมา จึงเป็นเหตุให้ต้องสนใจลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังชัดเจน

1.11 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การศึกษาของไทยในอดีตพบว่า การจัดการศึกษาโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งนั้นตกต่ำลงมาก เนื่องจากระบบการศึกษาของเราได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาแทบทุกเรื่อง เมื่อการศึกษาของไทยรับรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างประเทศตะวันตกเข้ามานั้น ทำให้ได้รับอิทธิพลเข้ามา 2 ระลอก (รุ่ง แก้วแดง, 2543 : 212 - 213)

ระลอกแรก มีการจัดตั้งโรงเรียนใหม่ ได้มีการรับเอาเนื้อหาและรายวิชาต่างๆ ที่มีอยู่ในระบบการเรียนการสอนของประเทศตะวันตก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ เข้ามาสอนในโรงเรียนของไทย ส่วนวิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม และภาษาไทย ได้มีการดัดแปลงจากวิชาที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย โดยนักศึกษาของไทยรุ่นแรกๆ พัฒนาขึ้น แล้วนำไปใช้เป็นเนื้อหาวิชาสอนในโรงเรียน

ระลอกที่ 2 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้ส่งนักศึกษาไทยไปศึกษาในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาเป็นหลัก วิชาที่เคยเป็นภูมิปัญญาของไทยที่สอนโดยวิถีชีวิตไทยก็หมดไป แม้จะเหลืออยู่ในหลักสูตรบ้าง แต่ก็ถูกละเลยไม่ได้รับความสำคัญ ครูสอนวิชาภูมิปัญญาไทย และครูที่มีความรู้สมัยใหม่ก็ไม่สามารถดัดแปลงให้เข้ากับการเรียนการสอนที่เป็นภูมิปัญญาไทยได้

การเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาไทยที่อยู่ในระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน น่าจะเหลืออยู่ไม่ถึงร้อยละ 5 ของจำนวนเนื้อหาและกิจกรรมทั้งหมด

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น หมายถึง การนำเอาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนนักเรียน โดยกิจกรรมการเรียนการสอนแทรกเข้าสู่เนื้อหาวิชาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับ ซึ่งทั้งเนื้อหาวิธีการสอนจำนวนคาบและเวลาเรียนขึ้นอยู่กับข้อกำหนดร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน การเรียนการสอนรูปแบบนี้ โรงเรียนต้องสำรวจความต้องการ และศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของผู้ทรงภูมิปัญญา ทั้งด้านเนื้อหา ผู้สอน สถานที่และผลกระทบที่จะมีต่อชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องนำมาจัดทำเป็นเนื้อหาวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้กลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539ข : 13) คือ 1) ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาไทยบนพื้นฐานของชุมชน ซึ่งมีสถาบันการเรียนรู้ของชุมชนเป็นหลัก การจัดการศึกษาในแนวนี้จึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะมีระบบการบริหารจัดการ และสร้างกระบวนการเรียนรู้แยกออกจากระบบราชการ แต่จะมีจุดเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน หลักสูตรตามแนวทางนี้เป็นหลักสูตรเฉพาะของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน มีบางแห่งได้พัฒนาเป็นหลักสูตรขององค์กรชุมชน 2) มีการเพิ่มเติมเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้

ภูมิปัญญาไทย และนำมาสอดแทรกไว้ในหลักสูตรท้องถิ่น จึงเป็นการเสริมสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาตามกระแสหลัก การพัฒนาท้องถิ่นต้องไม่ละทิ้งความสำคัญของชุมชนมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอดแทรกไว้ในหลักสูตร จึงเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในระบบ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาตามที่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแนวนี้เป็นหลัก และต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ในเวลาเดียวกันต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 3) ต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยมุ่งเน้นให้ความรู้และความเข้าใจให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารและปฏิบัติ 4) สำรวจความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน โดยศึกษาเชื่อมโยงจากอดีตเชิงประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน สามารถรอบรู้เกี่ยวกับชุมชนในทุกด้าน 5) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อกำหนดแนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 6) จัดทำแผนการเรียนการสอนโดยความร่วมมือระหว่างครูและวิทยากรท้องถิ่น และ 7) การประเมินผลและปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอนสามารถทำได้โดย การนำเอาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแทรกเข้าสู่เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับ โดยโรงเรียนต้องสำรวจความต้องการ และศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของผู้ทรงภูมิปัญญา ทั้งด้านเนื้อหา สถานที่ และในเวลาเดียวกันต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 266) ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าคนในชุมชนร่วมบริจาคทรัพย์สินและวัสดุสิ่งของมากที่สุด และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเมื่อโรงเรียนขอร้อง

งลักษณ์ วงศ์ประเสริฐ และคณะ (2541 : 70-75) ได้ทำการศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดน่าน พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การบริหาร และการจัดการเรียนการสอน ส่วนมากเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ มีสภาพปัญหาคือในการเรียน

การสอนวิทยากรไม่มีความรู้ในการถ่ายทอดแลไม่ได้รับการสนับสนุน และมีเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมีน้อย

ภัทรภรณ์ นันทวงศ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครลำปาง พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.73$) โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 3.48$) และการมีส่วนร่วมด้านการดูแลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x} = 2.05$)

วรรณิ ศิริวัฒน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา ผลการวิจัยพบว่า 1) การเตรียมความพร้อมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการดำเนินงานทั้งเมืองพัทยาและโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรโดยจัดประชุมชี้แจง ประชุมปฏิบัติการให้ความรู้แก่บุคลากร โดยจัดอบรม ประชุม อบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน และศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับแนวทางการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรตามกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาและคณะกรรมการระดับกลุ่มวิชา จัดทำข้อมูลสารสนเทศ โดยรวบรวมข้อมูลด้านนักศึกษามูลค่า การอาคารสถานที่ สังคม เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นแหล่งการเรียนรู้และชุมชน มีการจัดทำแผนการดำเนินงาน คือ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี แผนปฏิทินปฏิบัติงานและโครงการ

เมตตา นกเกตุ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา มี 8 วิธีการ คือ 1) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันสำรวจ ค้นหา และศึกษาแหล่งภูมิปัญญาที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่น 2) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจำแนกเป็นสาขาต่างๆ ไว้เป็นแหล่งการเรียนรู้ 3) โรงเรียนเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน 5) โรงเรียนจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นบรรจุลงในสาระการเรียนรู้ 6) โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ทั้งในรูปแบบการสอนในชั้นเรียนและส่งนักเรียนไปฝึกการปฏิบัติจริงกับเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง 7) โรงเรียนจัดทำเอกสารเผยแพร่ยกย่องเชิดชูเกียรติเจ้าของ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนโรงเรียนจนบังเกิดผลดี 8) โรงเรียนดำเนินการกำกับติดตาม และประเมินผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา

จันท์ ชาชโย (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด นครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน แนวทางการพัฒนา คือ ควรสร้างความตระหนัก และความสำคัญให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญถึงความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไม่มีงบประมาณเพียงพอในการส่งเสริมให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนา คือ ควรประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน ผู้ปกครอง สถานประกอบการ เพื่อระดมทรัพยากรในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้แนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารควรประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ อธิบายการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ให้ครูเข้าใจชัดเจน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 : รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลวัดสวัสดิการาม สังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก พบว่า มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ควรพัฒนาให้ดีขึ้นโดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความคิดให้มากขึ้นด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับช่วงชั้น

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลเมืองสวรรคโลก สังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก พบว่าจุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ควรมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และแหล่งวิทยาการให้มีความหลากหลายทั้งในด้านรูปแบบ และเนื้อหา ตลอดจนกระบวนการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และควรมีการส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนและชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เชสเตอร์ (Chester, 1966 : 413) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารองค์กรท้องถิ่นในการจัดการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย พบว่า ผู้บริหารมีบทบาทมากในการวางแผนนโยบายส่วนการกระจายงบประมาณได้ใช้รูปแบบมติของคณะกรรมการ โดยประชาชนกับคณะกรรมการบริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการตัดสินใจของผู้บริหาร

แมคคาร์ธี (McCarthy, 1971 : 705 – A) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่น รัฐโอไฮโอ พบว่า การจัดสรรงบประมาณให้แก่แต่ละสถานศึกษายังไม่ชัดเจน ไม่มีการประชาสัมพันธ์นโยบายในการจัดการศึกษา มีความต้องการให้มีการจัดระดับของสถานศึกษา มีความต้องการให้ประเมินคุณภาพของหลักสูตรและครูผู้สอน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ด้านหลักสูตรจะต้องมีการสร้างความตระหนักให้กับครูและต้องมีการอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะต้องจัดทำเป็นแผนและโครงการอย่างต่อเนื่อง ด้านบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอจะต้องสรรหาให้ตรงกับความต้องการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนยังขาดความรู้จะต้องจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่ชุมชน และด้านงบประมาณไม่เพียงพอจะต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาตามความเหมาะสม

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

